
РОЗДІЛ X. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 343.13:061.1ЄС(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.48>

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТАНДАРТІВ ЄС ЩОДО ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ ДЛЯ ВРАЗЛИВИХ ПОТЕРПІЛИХ ТА СВІДКІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Бондаренко Є.,

*PhD, професорка кафедри публічного та міжнародного права
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

ORCID: 0000-0003-0468-7949

e-mail: bondarenko.yevheniia@kneu.edu.ua

Бондаренко Є. Імплементация стандартів ЄС щодо доступу до правосуддя для вразливих потерпілих та свідків: виклики та перспективи для України.

Стаття присвячена комплексному аналізу імплементації стандартів Європейського Союзу щодо забезпечення доступу до правосуддя для вразливих потерпілих та свідків у контексті європейської інтеграції України. Актуальність теми зумовлена війною та зростанням кількості постраждалих осіб, що потребують правового, психологічного й соціального захисту, а також виконанням Україною своїх міжнародних зобов'язань у сфері прав людини. Теоретичною та нормативною основою дослідження виступає Директива ЄС 2012/29/EU (Victims' Rights Directive), яка запроваджує мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів. Особлива увага приділена її ключовим положенням: праву на доступну інформацію, участь у кримінальному провадженні, спеціальні заходи захисту та відшкодування шкоди.

Методологічну основу дослідження становить системний аналіз українського законодавства та політики у сфері захисту потерпілих у поєднанні з аналізом міжнародних звітів і рекомендацій. Окремо розглянуто практичні приклади впровадження людиноцентричних сервісів: створення дитячих та «зелених кімнат» у судах, запровадження волонтерських служб та розвиток спеціалізованих програм у межах ініціативи «Модельні суди». Проаналізовано діяльність Координаційного центру підтримки потерпілих та свідків при Офісі Генерального прокурора, який є першим в Україні інституційним механізмом комплексної підтримки потерпілих і свідків, що отримав міжнародну експертну підтримку.

У роботі здійснено огляд актуальних звітів ЄС, FRA, Ради Європи та Моніторингової місії ООН з прав людини за 2023–2025 рр. Встановлено, що попри політичну волю України та ухвалення «Дорожньої карти з питань верховенства права», імплементація положень Директиви 2012/29/EU залишається частковою. Прогалини стосуються, зокрема, відсутності системної оцінки вразливості потерпілих, належного механізму попередження повторної віктимізації, обов'язкового своєчасного інформування про стан провадження та спеціальних заходів підтримки під час перших контактів із компетентними органами. Наведено приклади рекомендацій FRA, які наголошують на потребі розбудови сталої мережі сервісів підтримки та послуг перекладу, удосконалення комунікаційних стратегій, запровадження єдиної системи збору й моніторингу даних.

Результати дослідження показують, що розвиток інституційної інфраструктури та ухвалення комплексного законодавства про права потерпілих є ключовими передумовами успішної імплементації європейських стандартів. Системна підготовка працівників поліції, прокуратури, судів та адвокатів щодо запобігання повторній віктимізації, забезпечення психологічної підтримки й доступу до правової допомоги формує основу для довготривалої довіри до правосуддя. Авторка наголошує, що гармонізація українського законодавства з Директивою 2012/29/EU вимагає не лише формальної адаптації норм, а й створення дієвих механізмів міжвідомчої координації, належного фінансування та розвитку інфраструктури підтримки потерпілих.

Ключові слова: доступ до правосуддя, вразливі потерпілі, вразливі свідки, Директива 2012/29/EU, права людини; європейська інтеграція України, верховенство прав, міжнародні стандарти захисту потерпілих.

Bondarenko Y. Implementation of EU standards on access to justice for vulnerable victims and witnesses: challenges and prospects for Ukraine.

This article offers a comprehensive analysis of the implementation of European Union standards on access to justice for vulnerable victims and witnesses in the context of Ukraine's European integration. The topic is highly relevant given the ongoing war and the growing number of individuals requiring legal, psychological and social protection, as well as Ukraine's commitment to its international human rights obligations. The theoretical and regulatory framework of the study is the EU Directive 2012/29/EU (Victims' Rights Directive), which establishes minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime. Particular attention is paid to its key provisions – such as the right to accessible information, participation in criminal proceedings, special protection measures and compensation.

The methodological basis of the study combines a systematic analysis of Ukrainian legislation and policies on victim protection with an examination of international reports and recommendations. Practical examples of implementing human-centred services are considered, such as the establishment of child-friendly and "green" rooms in courts, the introduction of volunteer services, and the development of specialised programs under the "Model Courts" Initiative. The paper examines the activities of the Coordination Centre for Victims and Witnesses Support at the Office of the Prosecutor General of Ukraine, the first institutional mechanism in the country providing comprehensive legal, psychological and social assistance to victims and witnesses, developed with international technical support.

The study reviews up-to-date reports from the EU, the Fundamental Rights Agency (FRA), the Council of Europe and the UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine (2023–2025). Findings indicate that despite Ukraine's political will and the adoption of the "Rule of Law Roadmap," implementation of Directive 2012/29/EU remains partial. Persistent gaps include the absence of a systematic assessment of victim vulnerability, a lack of mechanisms to prevent repeat victimisation, insufficient obligations to provide timely information on case progress, and limited special support measures during first contact with competent authorities. The article references FRA recommendations (Fundamental Rights Report 2025) calling for the development of a sustainable network of victim support services and translation/interpretation assistance, improved communication strategies, and the introduction of a unified data collection and monitoring system.

The results show that the development of institutional infrastructure, along with the adoption of comprehensive legislation on victims' rights, are key prerequisites for the successful implementation of EU standards. Systematic training of police officers, prosecutors, judges and defence lawyers on preventing re-victimisation, providing psychological support and ensuring access to legal aid builds the foundation for long-term public trust in justice. The article underscores that harmonising Ukrainian legislation with Directive 2012/29/EU requires not only formal legal alignment but also effective interagency coordination, adequate funding and the development of victim support infrastructure.

Key words: access to justice, vulnerable victims, vulnerable witnesses, Directive 2012/29/EU, human rights, European integration of Ukraine, rule of law, international standards of victim protection.

Постановка проблеми. Трансформація судової системи України в напрямі людиноцентричного підходу є важливим кроком на шляху до забезпечення рівних можливостей та інклюзії для вразливих груп населення у відповідності до європейських стандартів. Важливою нормативною основою цього процесу є Директива ЄС 2012/29/ЄУ, що запроваджує мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів [1]. Як дієвий інструмент правового регулювання ЄС, ця Директива спрямована на забезпечення потерпілих базовою інформацією, підтримкою, заходами захисту та можливістю ефективної участі у кримінальному провадженні. Принцип «правосуддя, орієнтованого на потерпілого», який просуває ця Директива, передбачає професійне, шанобливе та недискримінаційне ставлення до потерпілих, а також запобігає їх повторній віктимізації. Значний акцент робиться на індивідуальному підході до кожної справи, що враховує унікальні потреби конкретних осіб, зокрема дітей та осіб з інвалідністю, забезпечуючи пріоритет найкращих інтересів дитини.

Слід зазначити, що Директива 2012/29/ЄУ визначає поняття «потерпілий» (victim, також можна зустріти переклад як жертва) значно ширше, ніж це традиційно розуміється у національних процесуальних нормах. Так, відповідно до статті 2(1) Директиви, «потерпілим» вважається не лише фізична особа, яка зазнала шкоди (у тому числі тілесної, психічної чи емоційної, а також економічних втрат) унаслідок безпосередньо вчиненого злочину, а також члени сім'ї особи, яка загинула внаслідок злочину, зазнали шкоди внаслідок його смерті [1]. Таким чином, Директива визнає потерпілих не лише з точки зору їхнього процесуального статусу у кримінальному провадженні, а й як ширшу соціально-правову категорію осіб, які мають право на захист, підтримку та відшкодування шкоди.

Подібне розширення поняття потерпілого впливає на зміцнення системи захисту прав людини та розширює коло осіб, що підпадають під гарантії міжнародних та європейських стандартів. Це, у свою чергу, сприяє формуванню людиноцентричного підходу до правосуддя, який виходить за рамки суто процесуальних ролей і фокусується на реальних потребах, забезпечуючи вразливим особам належну підтримку, повагу та ефективну участь у судовому процесі.

Метою статті є комплексне дослідження стану імплементації стандартів ЄС щодо забезпечення доступу до правосуддя для вразливих потерпілих та свідків у контексті європейської інтеграції України, а також виявлення ключових викликів і перспектив цього процесу. Особлива увага приділяється аналізу положень Директиви ЄС 2012/29/EU (Victims' Rights Directive), їх впливу на трансформацію українського законодавства та практики, а також оцінці інституційних механізмів підтримки потерпілих і свідків. Дослідження спрямоване на визначення правових, організаційних та соціальних прогалин у впровадженні європейських стандартів, вироблення рекомендацій для формування цілісної державної політики у сфері захисту прав потерпілих, удосконалення міжвідомчої координації, підвищення якості послуг і забезпечення сталого доступу вразливих груп до правосуддя відповідно до принципів верховенства права та прав людини.

Стан опрацювання проблематики. Сучасні наукові дослідження підтверджують актуальність і комплексність імплементації Директиви 2012/29/EU в Україні. Так, В. Кузьменко та Г. Кузьменко акцентували на порівняльно-правовому аналізі норм українського кримінального процесу та стандартів ЄС у сфері захисту потерпілих від насильницьких злочинів та розглядали проблематику механізмів запобігання повторній віктимізації та відшкодування шкоди, а також наголошували на необхідності доповнення законодавства України положеннями Директиви. Подібні висновки містить і дослідження В. Тулякова, де підкреслено прогалини у сфері компенсаційних механізмів і підтримки вразливих груп в Україні, що перешкоджають ефективній інтеграції до європейського правового простору. Ці публікації демонструють, що імплементація Директиви 2012/29/EU вимагає переходу від точкових реформ до системної політики, яка включає правові, інституційні та соціальні аспекти, забезпечує розвиток сталої мережі сервісів підтримки потерпілих, єдину систему збору та моніторинг [15; 16].

Виклад основного матеріалу. Тривалий час судова система України мала труднощі із задоволенням потреб вразливих категорій користувачів суду через відсутність загальнодержавного системного підходу. Це призводило до відчуття несправедливого ставлення та браку підтримки, включно зі спеціалізованими сервісами й інфраструктурою, що додатково обмежувало доступ таких осіб до правосуддя.

Низка міжнародних ініціатив була спрямована на просування клієнтоорієнтованих підходів для вразливих осіб. Показовим прикладом є Проєкт ЄС «Право-Justice», який ще понад п'ять років тому розпочав популяризацію ідей клієнтоорієнтованого підходу та врахування потреб вразливих користувачів суду [3]. Цей Проєкт міжнародної технічної допомоги приділяв увагу створенню системи підтримки вразливих користувачів суду, зокрема свідків та потерпілих від насильницьких злочинів у судах, та втілював ці ідеї через Ініціативу «Модельні суди». Програма включала спеціалізовані тренінги для тренерів, які згодом реалізували різні проєкти по всій Україні, спрямовані на покращення сервісів для вразливих користувачів суду, зокрема запровадження волонтерських служб як частини системи підтримки вразливих осіб у судах [6]. Спільнота сертифікованих тренерів і по сьогодні продовжує працювати над розвитком послуг для вразливих категорій у межах своїх судів, поширюючи знання та навички, отримані під час навчання серед колег, у тому числі через Національну школу суддів України.

Продовженням трансформаційних змін у судовій системі стало те, що у Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 рр., затвердженій Президентом у червні 2021 року, було підкреслено важливість формування ставлення до суду як до соціально відповідального органу, підвищення уваги до потреб учасників процесу для покращення доступу до правосуддя та зміцнення сприйняття суду громадськістю як органу, що вирішує спори й захищає права та інтереси [2]. Це важливо, оскільки Стратегія не лише визначила головні принципи й напрями сталого функціонування та розвитку судової системи, а й заклала концептуальні засади щодо інтеграції потреб вразливих категорій населення. Зокрема, у документі акцентовано на необхідності створення безпечного та інклюзивного середовища для всіх учасників процесу, розвитку спеціалізованих сервісів підтримки та впровадження клієнтоорієнтованих практик, що сприятиме зміцненню довіри громадян до правосуддя та підвищенню його ефективності.

Внаслідок цих кроків активізувалися процеси запровадження клієнтоорієнтованих підходів у судах та запуск послуг для вразливих осіб. Прикладами успішних практик можна назвати дитячі кімнати (або «зелені кімнати»), сервіси підтримки вразливих користувачів суду (потерпілих і свідків), волонтерські служби при судах та інші ініціативи.

Людиноцентричних змін зазнала також і система органів прокуратури. Особливе значення має створення у 2023 році Координаційного центру підтримки потерпілих та свідків при Офісі Генерального прокурора (ОГП), який отримав експертну підтримку різних міжнародних проєктів технічної допомоги [4]. Центр став першим в Україні інституційним механізмом, що комплексно надає правову, психологічну та соціальну підтримку потерпілим і свідкам на всіх стадіях кримінального провадження. Ця структура була створена відповідно до кращих європейських практик, зокрема положень Директиви 2012/29/ЄУ, та демонструє послідовне впровадження принципу орієнтації на потреби потерпілих, що стало новим етапом змін у системі та зміною підходів допомоги постраждалим від воєнних злочинів.

У цьому контексті також важливо зазначити, що Офіс Генерального прокурора України є асоційованим членом Victim Support Europe (VSE) — провідної європейської мережевої організації, яка з 1990 року виступає за права всіх потерпілих від злочинів, незалежно від їхньої категорії та від того, чи повідомляли вони про злочин [5]. VSE об'єднує понад 80 членських організацій із більш ніж 30 країн, щороку забезпечуючи підтримку та інформаційні послуги понад 3 мільйонам осіб, постраждалих від злочинів.

Співпраця ОГП з Victim Support Europe сприяє посиленню потенціалу українських органів правосуддя у сфері захисту прав потерпілих, розробці та впровадженню національних стандартів, а також удосконаленню механізмів доступу до допомоги. Зокрема, Координаційний центр підтримки потерпілих та свідків при ОГП надає різноманітні послуги постраждалим – від консультування, емоційної та психологічної підтримки до практичної допомоги та скерування до відповідних установ.

У такий спосіб Координаційний центр стає надійним і унікальним механізмом підтримки потерпілих та свідків, зберігаючи пам'ять про воєнні злочини через людиноцентровані підходи й забезпечуючи ефективну співпрацю між державним і недержавним секторами. Це дозволяє інтегрувати європейські стандарти підтримки потерпілих у національну практику, а також формує модель, яка відповідає сучасним викликам міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права, сприяючи формуванню довіри до системи правосуддя України навіть у воєнний час.

Директива 2012/29/ЄУ окреслює основні права, які повинні бути гарантовані потерпілим протягом усієї їхньої взаємодії з органами кримінальної юстиції [1]. Серед них право на чітку, доступну й зрозумілу інформацію з першого контакту з компетентними органами; право бути поінформованим про доступні послуги підтримки, включно з медичною, психологічною та правовою допомогою, а також про заходи захисту й право на компенсацію. Фундаментальним залишається право розуміти й бути зрозумілим, що вимагає надання перекладу та послуг тлумачення для забезпечення ефективної участі потерпілих у провадженні. Єдині мінімальні стандарти додатково підкреслюють доступ потерпілих до державних сервісів підтримки та механізмів відшкодування шкоди. Включення членів сімей загиблих до визначення «потерпілих» забезпечує комплексний підхід до відшкодування шкоди, завданої злочинами.

Гармонізація українського законодавства з Директивою 2012/29/ЄУ має вирішальне значення для європейської інтеграції. За даними Звіту ЄС про розширення за 2023 рік, Україна частково імплементувала положення Директиви, зокрема щодо прав потерпілих, їх підтримки та участі у кримінальних провадженнях. Водночас залишається низка прогалин, які потребують подальшого узгодження з європейськими стандартами. У звіті підкреслюється необхідність покращення доступності інформації, забезпечення своєчасного інформування потерпілих про їхні права, заходи захисту й хід справи. Компетентні органи повинні гарантувати підтримку під час перших контактів і допитів, особливо для осіб, яким потрібна допомога у спілкуванні. Додаткові рекомендації стосуються обов'язкового повідомлення потерпілих про важливі події, такі як звільнення чи втеча правопорушників, а також удосконалення механізмів державного відшкодування шкоди.

Водночас у «Shadow Report» (альтернативний звіт правозахисних організацій, зокрема Центру прав людини ZMINA) наголошується, що Україна має розробити й ухвалити комплексне законодавство, яке гарантуватиме реалізацію прав потерпілих відповідно до стандартів Директиви 2012/29/ЄУ (Victims' Rights Directive), що розглядається як ключовий компонент «дорожньої карти» з гармонізації українського законодавства з правом ЄС. У звіті вказується, що в українському законодавстві відсутні вимоги щодо проведення індивідуальної оцінки потреб кожного потерпілого та відповідних заходів захисту, правоохоронні органи не зобов'язані оцінювати ризики повторної віктимізації чи залякування та не гарантують спеціальних заходів для вразливих потерпілих. Тому підкреслено потребу створення та впровадження єдиної системи збору даних щодо реалізації прав потерпілих, що дало б змогу відстежувати виконання стандартів Директиви, а також підвищувати прозорість і підзвітність національних органів [7].

Аналогічні висновки містяться у Fundamental Rights Report 2023 Європейського агентства з фундаментальних прав (FRA), де зазначено, що Україна здійснила лише часткову імплементацию

положень Директиви у сферах права на інформацію, підтримки, захисту та участі потерпілих у кримінальному провадженні, а також і далі існують суттєві прогалини щодо доступності інформації, обов'язку своєчасного інформування потерпілих і належного забезпечення підтримки під час перших контактів і допитів [8].

У Fundamental Rights Report 2025 від FRA наголошується, що хоча Україна й демонструє наявність політичної волі до імплементації євростандартів щодо прав потерпілих, є суттєві прогалини в доступності інформації, своєчасному інформуванні та первинній підтримці вразливих груп (особливо жінок у конфлікті, дітей, людей з інвалідністю). FRA рекомендує систематично впроваджувати стандарти, які гарантують: своєчасне інформування потерпілих про їхні права, доступ до правової та психологічної підтримки ще на стадії першого контакту з компетентними органами, а також забезпечити доступ до перекладачів, послуги тлумачення та чіткі канали подання скарг [12]. Ці спостереження FRA збігаються з оцінками правозахисників, що свідчить про достатньо узгоджену картину наявних прогалин.

Моніторингова місія ООН з прав людини та Рада Європи схвально оцінили екстрені заходи України для допомоги жертвам війни (програми компенсацій за зруйноване житло, одноразові виплати найуразливішим, психологічна реабілітація тощо), водночас наголосивши, що ефективний захист прав потерпілих має бути комплексним і стійким. За даними Моніторингової місії ООН з прав людини (OHCHR), у період з 1 грудня 2024 до 31 травня 2025 року кількість цивільних жертв склала 968 загиблих та 4 807 поранених — це на 37% більше, ніж за аналогічний період попереднього року. Особливо тривожним є зростання кількості випадків, коли цивільні не одержують належного доступу до психологічної, правової та соціальної підтримки на ранніх етапах, що актуалізує потребу зміцнення інституційних механізмів допомоги потерпілим. У липні 2025 року кількість жертв сягнула найвищого рівня від початку повномасштабного вторгнення: 286 загиблих та 1 388 поранених лише за один місяць, що свідчить про масштабність викликів перед системою правосуддя і підтримки цивільних осіб [13; 14].

Зокрема, Комісар Ради Європи у травні 2025 року відзначив українські ініціативи з компенсації потерпілим і закликав країни Європи підтримати Україну в забезпеченні компенсацій найуразливішим жертвам агресії (особам, що втратили житло, отримали поранення тощо) [9].

З метою врахування зауважень міжнародних організацій, Європейської комісії та імплементації стандартів ЄС 14 травня 2025 року Кабінет Міністрів України затвердив «Дорожню карту з питань верховенства права» — всеохоплюючий стратегічний документ, що визначає комплекс реформ у межах переговорного процесу щодо членства України в ЄС за розділами 23 «Судова влада та основоположні права» та 24 «Юстиція, свобода і безпека». Цей документ розглядається як одна з ключових передумов відкриття офіційних переговорів про вступ України до ЄС у межах Кластера 1 «Основи процесу вступу до ЄС», який відкривається першим і закривається останнім [10].

У затвердженій «Дорожній карті з питань верховенства права» (розділ 3.8 «Процесуальні права обвинувачених та підозрюваних осіб у кримінальному процесі; права жертв злочинів») на 2026–2027 роки визначено комплекс завдань, спрямованих на приведення українського законодавства у відповідність із положеннями Директиви 2012/29/ЄУ. Зокрема, передбачено розроблення та прийняття законів і підзаконних нормативно-правових актів, які деталізують інформацію, що надається потерпілим про перебіг кримінального провадження, включаючи своєчасне інформування про його стан, а також про звільнення або втечу правопорушника. Окремий акцент зроблено на вдосконаленні методології проведення індивідуальної оцінки вразливості потерпілих і ризиків повторної чи вторинної віктимізації, залякування або помсти, зокрема щодо дітей-жертв злочинів. Документ також передбачає забезпечення можливості опитування потерпілих від сексуального насильства, насильства щодо жінок чи домашнього насильства особами тієї ж статі/гендеру, що й жертва, якщо опитування не проводиться прокурором або суддею [11].

Важливою інновацією є впровадження механізму підтримки потерпілих і свідків, які постраждали від воєнних та інших міжнародних злочинів чи злочинів насильницького характеру, що включає: створення реферального механізму з участю державного та громадського сектору для надання послуг потерпілим, розширення мережі відділів підтримки потерпілих на базі обласних прокуратур під керівництвом Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків, збільшення категорій злочинів, потерпілим від яких надається допомога, розробку Стратегії комунікації в роботі з потерпілими і свідками воєнних та інших міжнародних злочинів. Передбачено також впровадження потерпілоорієнтованого підходу у кримінальному провадженні шляхом проведення навчань для представників органів кримінальної юстиції, прокуратури та суду, а також створення Реєстру потерпілих від воєнних злочинів.

Крім того, передбачено запровадження кращих практик судового адміністрування в роботі з вразливими категоріями учасників кримінального провадження, зокрема з урахуванням результа-

тів Ініціативи «Модельні суди», імплементованої Проектом ЄС «Право-Justice». Сукупність зазначених заходів має забезпечити ефективне впровадження та дотримання стандартів процесуальних прав у кримінальному провадженні, підтримку та захист потерпілих, у тому числі постраждалих від воєнних та міжнародних злочинів, а також посилити міжвідомчу координацію та механізми реалізації прав жертв злочинів у відповідності до європейських стандартів.

Розбудова системи захисту прав потерпілих і свідків в Україні, що базується на положеннях Директиви 2012/29/ЄУ, демонструє поступовий перехід від декларативних намірів до інституційної практики. Запровадження клієнтоорієнтованих сервісів, створення Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків при Офісі Генерального прокурора та ухвалення «Дорожньої карти з питань верховенства права» підтверджують політичну волю до реформування. Водночас необхідною умовою успішної імплементації є прийняття комплексного законодавства про права потерпілих, розбудова сталої мережі підтримки, належне фінансування програм та системна підготовка фахівців, що взаємодіють із потерпілими. Повна гармонізація українського законодавства зі стандартами ЄС сприятиме підвищенню довіри до судової системи, зміцненню верховенства права та забезпеченню рівного доступу вразливих груп до правосуддя, а також стане вагомим кроком на шляху до інтеграції України у європейський правовий простір.

Таким чином, узгодженість українського законодавства зі стандартами Директиви 2012/29/ЄУ вимагає системного підходу, що включає не лише формальну адаптацію норм, а й створення дієвих інституційних механізмів, інфраструктури підтримки та належного збору даних. Це дозволить підвищити якість доступу потерпілих до правосуддя та зробити підхід української системи більш людиноорієнтованим і наближеним до європейської практики. Водночас важливим є формування сталої міжвідомчої координації, розвиток навчальних програм для представників органів правопорядку, прокуратури та судів, а також забезпечення належного фінансування заходів підтримки потерпілих, включаючи психологічну та правову допомогу. Такі кроки не лише сприятимуть зменшенню ризиків повторної віктимізації та підвищенню ефективності кримінального провадження, а й створять основу для довгострокової довіри до правосуддя, зміцнення верховенства права та інтеграції України до спільного європейського правового простору.

Висновки. Українська судова система повинна й надалі приділяти пріоритетну увагу потребам вразливих груп, зокрема дітей, осіб з інвалідністю та потерпілих від міжнародних злочинів. Ефективне запобігання повторній віктимізації потребує спеціалізованої підготовки фахівців, що взаємодіють із потерпілими, включно з працівниками поліції, прокурорами, суддями та правозахисниками. Таке навчання гарантує гідне, чутливе та професійне ставлення до потерпілих і відображає справді людиноцентричну судову систему. Індивідуалізовані підходи повинні враховувати специфічні обставини й потреби вразливих категорій, щоб забезпечити інклюзивність та рівний доступ до правосуддя.

На завершення слід зазначити, що впровадження клієнтоорієнтованих підходів у судовій системі України є суттєвим кроком до забезпечення рівних можливостей і захисту прав вразливих груп. Повна імплементація Директиви ЄС 2012/29/ЄУ посилить доступ потерпілих до правосуддя, покращить сервіси підтримки та зміцнить їхню роль у судовому процесі. Розбудова таких інституцій, як Координаційний центр підтримки потерпілих та свідків ОГП, демонструє практичне втілення європейських стандартів в українських реаліях. Зусилля України з гармонізації свого законодавства з європейськими стандартами підтверджують її відданість справі правосуддя та прав людини й зміцнюють шлях до глибшої інтеграції з ЄС.

На 2025 рік Україна демонструє стійку політичну волю інтегрувати європейські стандарти прав потерпілих, що підтверджується як законодавчими кроками (ратифікація конвенцій, розробка концепцій), так і практичними ініціативами. Водночас попереду значна робота з інституційного становлення цієї сфери: потрібні нові закони, фінансові ресурси та тренування персоналу, аби права кожного потерпілого були належно захищені й забезпечені. Міжнародні партнери готові й надалі підтримувати Україну в цьому процесі, надаючи рекомендації, експертну допомогу та фінансування програм, адже успішне відновлення справедливості для потерпілих є не лише внутрішньою справою України, а й питанням утвердження європейських цінностей верховенства права і гуманізму.

Враховуючи наведене, імплементація Директиви 2012/29/ЄУ в Україні потребує переходу від точкових ініціатив до цілісної державної політики, яка поєднує правові, інституційні та соціальні аспекти. Доцільним є розроблення та ухвалення комплексного закону про права потерпілих, створення національної системи збору й моніторингу даних, а також розбудова сталої мережі сервісів підтримки на базі прокуратур, судів та органів місцевого самоврядування. Не менш важливим є інвестування в системну підготовку кадрів, впровадження спеціалізованих тренінгів із запобігання повторній віктимізації, розвиток послуг перекладу й комунікаційних стратегій для різних груп потерпілих. Такий підхід дозволить не лише забезпечити виконання європейських стандартів, а й суттєво підвищить

рівень довіри до правосуддя, сприятиме інтеграції України у спільний європейський правовий простір та утвердженню верховенства права й прав людини як ключових цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2012/29/oj>.
2. Указ Президента України Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки № 231/202 від 11.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/231/2021?lang=uk#Text>.
3. Бондаренко Є., Чабан В. Підтримка вразливих потерпілих та свідків у суді: які послуги може надавати суд? *Юридична газета*. Травень 2023. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/pidtrimka-vrazlivih-poterpilih-ta-svidkiv-u-sudi-yaki-poslugi-mozhe-nadavati-sud.html>.
4. Підсумки роботи Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків за 2024 рік. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pidsumki-roboti-koordinaciinogo-centru-pidtrimki-poterpilix-i-svidkiv-za-2024-rik>.
5. Victim Support Europe. URL: <https://victim-support.eu/members/prosecutor-generals-office-ukraine>.
6. Бондаренко Є., Чабан В. Служба судових волонтерів: яку підтримку надає відвідувачам суду? *Всеукраїнське професійне юридичне видання «Юридична газета online»*. Липень 2023. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/sluzhba-sudovih-volonteriv-yaku-pidtrimku-nadae-vidviduvacham-sudu.html>.
7. Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році. URL: <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/09/tinovyj-zvit-rozdil-23-yes-ukrayina.pdf>.
8. The Fundamental Rights Report 2023. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-fundamental-rights-report-2023_en_1.pdf?utm.
9. O'Flaherty M. Memorandum on human rights elements for peace in Ukraine. Council of Europe. 2025. URL: <https://rm.coe.int/memorandum-on-human-rights-elements-for-peace-in-ukraine-by-michael-o-/1680b678ec#:~:text=Ten%20elements%20essential%20for%20a,reparation%20is%20not%20limited%20to>.
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС» від 14 травня 2025 р. № 475-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-zabezpechennia-perehovornoho-protsesu-pro-vstup-ukrainy-do-s475140525>.
11. Дорожня карта з питань верховенства права. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf.
12. FRA Fundamental Rights Report 2025. URL: <https://fra.europa.eu/en/publication/2025/fundamental-rights-report-2025>.
13. OHCHR, «Protection of Civilians in Armed Conflict — July 2025». URL: <https://ukraine.ohchr.org/en/Protection-of-Civilians-in-Armed-Conflict-July-2025>.
14. Доповідь ООН з прав людини застерігає про посилення порушень та зростання кількості жертв серед цивільних осіб. Пресреліз. 30 червня 2025. URL: <https://ukraine.un.org/en/297154-un-human-rights-report-warns-worsening-violations-and-mounting-civilian-casualties>.
15. Kuzmenko V., Kuzmenko H. Problems of Protecting Rights of Violent Crimes Victims: Aspects of the Harmonization Process of Ukrainian Law with EU Law. *Evropský politický a právní diskurz*, 2024. Vol. 11, No 2. P. 51–61. URL: <https://doi.org/10.46340/eppd.2024.11.2.5>.
16. Tuliakov V. Path to the EU: Protection and Support for Crime Victims (May 28, 2025). URL: <https://ssrn.com/abstract=5272251>.